

До разової спеціалізованої вченої
ради «Науково-дослідного інституту
публічного права»

Кірпи, 2А, м. Київ, 03035

ВІДГУК

**на дисертаційне дослідження Рябушина Василя Володимировича
на тему «Правові відносини у сфері вантажних перевезень в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право» Іванищука Андрія Анатолійовича,
доктора юридичних наук, професора, директора Приватної установи
"Науково-дослідний інститут морського і космічного права";**

Актуальність теми правових відносин вантажних перевезень в Україні зумовлена стратегічним значенням транспортного сектору як ключової складової економічної, оборонної та соціальної стабільності держави. Вантажні перевезення забезпечують безперервний рух товарів, ресурсів і продукції між регіонами країни та у міжнародному сполученні, створюючи основу для функціонування внутрішнього ринку, розвитку зовнішньої торгівлі та інтеграції України у світову економіку. В умовах глобальних трансформацій та збройної агресії російської федерації проти України транспортна галузь виконує не лише економічну, а й стратегічну функцію, забезпечуючи логістичну підтримку оборонного сектору, доставку гуманітарних вантажів, евакуацію ресурсів і зміцнення національної безпеки.

Правові відносини у сфері вантажних перевезень охоплюють широкий комплекс суспільних зв'язків — від укладення договорів перевезення та організації логістики до державного нагляду, ліцензування й контролю за дотриманням стандартів безпеки. Саме від чіткого правового регулювання цих відносин залежить ефективність функціонування транспортної системи, її

відповідність міжнародним вимогам, а також захист прав і законних інтересів учасників перевізного процесу. Недосконалість нормативної бази, колізії між цивільно-правовими, господарськими та адміністративно-правовими нормами створюють ризики правової невизначеності, що негативно впливає на стабільність транспортних операцій і довіру до державних інституцій.

Євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність гармонізації національного законодавства у сфері вантажних перевезень із правом Європейського Союзу. Це передбачає впровадження єдиних технічних регламентів, стандартів безпеки, екологічних вимог, цифровізації документообігу та створення прозорих адміністративних процедур. Європейська практика, побудована на принципах сталого розвитку, прозорості, ризик-орієнтованого контролю та партнерства між державою й бізнесом, є цінним орієнтиром для реформування української транспортної політики.

Отже, дослідження правових відносин вантажних перевезень в Україні є своєчасним і суспільно значущим. Воно спрямоване на удосконалення законодавчого регулювання, зміцнення інституційних засад транспортної системи, підвищення рівня безпеки та ефективності перевезень, а також на адаптацію європейських правових стандартів до національних реалій. Результати наукового аналізу сприятимуть формуванню цілісної концепції правового розвитку транспортної сфери України та її інтеграції до єдиного європейського транспортного простору.

Ступінь наукових положень, висновків і рекомендацій.

У дисертації застосовано широкий і вдало підібраний комплекс наукових методів, які забезпечили досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань. Системний метод дозволив розкрити зміст і сутність правових відносин вантажних перевезень як складної правової системи, визначити їх структуру, суб'єктний склад, об'єкти та юридичні факти. Порівняльно-правовий метод надав можливість проаналізувати норми законодавства України та країн Європейського Союзу у сфері транспортних

перевезень, виявити спільні підходи до правового регулювання та адаптаційні напрями євроінтеграції. Структурно-функціональний метод використано для аналізу діяльності органів публічної влади, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері транспорту, а також для визначення їх ролі у забезпеченні безпеки перевезень. Метод узагальнення сприяв систематизації принципів правового регулювання, видів суб'єктів і юридичних фактів, що формують правовідносини у сфері вантажних перевезень. Формально-догматичний метод дав змогу дослідити зміст чинних нормативно-правових актів, які визначають правовий статус учасників транспортних правовідносин, та обґрунтувати потребу їх оновлення відповідно до європейських стандартів.

Метод правового прогнозування застосовано для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у частині забезпечення безпеки, надійності й ефективності вантажних перевезень.

Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституція України, Цивільний і Господарський кодекси, закони України «Про транспорт», «Про ліцензування видів господарської діяльності», а також міжнародні конвенції (COTIF, ADR, RID, ADN). Емпіричну базу сформовано з аналітичних звітів, нормативних актів та матеріалів правозастосовної практики.

Наукові положення, висновки й рекомендації дисертації є логічними, послідовними й аргументованими. Вони базуються на аналізі законодавства, міжнародних документів і наукових джерел, поєднують теоретичні підходи з практичними рекомендаціями щодо вдосконалення правового регулювання вантажних перевезень в Україні.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація є завершеним науковим дослідженням, у якому сформульовано низку нових наукових положень, що комплексно розкривають теоретичні, нормативні та практичні аспекти правових відносин вантажних перевезень в Україні. Наукова новизна роботи полягає в системному підході

до осмислення правових відносин у сфері транспорту як складного соціально-правового явища, що поєднує публічно-правові та приватноправові елементи, а також у розробленні пропозицій щодо їх удосконалення відповідно до європейських стандартів безпеки, ефективності й сталого розвитку транспортної системи.

Уперше сформовано наукові положення, відповідно до яких правовий статус колективних суб'єктів вантажних правовідносин, що діють без створення юридичної особи, визначається як сукупність інституційних, процесуальних і організаційних елементів. Ці суб'єкти — ініціативні групи, громадські організації, професійні асоціації — наділяються правом брати участь у формуванні транспортної політики, здійснювати громадський контроль, ініціювати пілотні проєкти, подавати петиції та брати участь у консультаціях із органами виконавчої влади. Їхня правосуб'єктність обумовлюється легітимізацією волі членів і процесуальною ідентифікацією під час взаємодії з адміністративними органами.

Також уперше здійснено наукову класифікацію юридичних фактів у системі правових відносин вантажних перевезень за критеріями тривалості, функційного призначення й змістового наповнення. Доведено, що поділ на дії та події, матеріальні й процесуальні факти, а також факти миттєвої й тривалої дії забезпечує точність правової оцінки та належне визначення правових наслідків у сфері перевізних зобов'язань.

Удосконалено категорійне визначення правового регулювання вантажних перевезень як комплексної системи цивільно-правових і публічно-правових норм, спрямованих на забезпечення безпеки, своєчасності, екологічності та ефективності переміщення вантажів. Установлено, що ця система охоплює нормативні, процедурні, просторові, часові та суб'єктно-об'єктні межі, які формують цілісність і передбачуваність правозастосування.

Уточнено сутність принципів правових відносин вантажних перевезень як базових засад транспортного права, що забезпечують баланс між публічним інтересом держави та приватними інтересами учасників перевізного процесу.

Вони охоплюють верховенство права, добросовісність, пропорційність, юридичну визначеність, рівність сторін, свободу договору й мінімальне необхідне втручання держави. Доведено, що їх гармонізація з європейськими транспортними стандартами є необхідною умовою інтеграції України до єдиного транспортного простору ЄС.

Подальшого розвитку набули наукові положення про об'єкти правових відносин вантажних перевезень як систему матеріальних і нематеріальних благ, дій і зобов'язань, об'єднаних метою забезпечення безпечного та ефективного транспортування. До них належать вантаж, транспортні засоби, інфраструктура, документи, цифрові дані, інформаційні ресурси й тарифи. Окремо визначено правовий режим інформаційних систем і телематичних технологій, які забезпечують прозорість і доказовість логістичних операцій.

Розвинуто наукові підходи до порівняльного аналізу європейського досвіду регулювання вантажних перевезень. Показано, що система ЄС базується на принципах «розумного» та «зеленого» транспорту, цифровізації документообігу, єдиного моніторингу діяльності перевізників, ризик-орієнтованого контролю, уніфікації технічних вимог і мультимодальності. Визначено напрями гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС у частині безпеки, екологічності, страхування та цифрових сервісів «єдиного вікна».

У дисертації запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення законодавства у сфері вантажних перевезень, зокрема: впровадження електронного документообігу, автоматизованих систем GPS-моніторингу, оновлення правил перевезення небезпечних вантажів і створення єдиної інформаційно-аналітичної платформи для контролю транспортної безпеки.

Практичне значення результатів дослідження полягає у використанні сформульованих висновків у науковій, нормотворчій та освітній діяльності, а також у підвищенні ефективності публічного адміністрування транспортної галузі.

Основні положення роботи апробовані на всеукраїнських науково-практичних конференціях та відображені у шести публікаціях, серед яких три статті у фахових юридичних виданнях і три тези доповідей.

Структура та зміст

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У першому розділі розкрито теоретико-правові засади наукового аналізу правових відносин вантажних перевезень в Україні. Зокрема, акцент зроблено на визначенні поняття, меж і принципів правових відносин у сфері вантажних перевезень. Розглянуто їхню структуру як системи взаємопов'язаних приватноправових і публічно-правових елементів. Окрему увагу приділено принципам верховенства права, юридичної визначеності, пропорційності та справедливості, які становлять основу правового регулювання транспортної діяльності.

Другий розділ присвячено елементам правових відносин вантажних перевезень в Україні. У ньому визначено правовий статус суб'єктів перевізного процесу, їхні права та обов'язки, проаналізовано об'єкти правовідносин, зміст прав та обов'язків учасників перевезень, а також класифіковано юридичні факти, що впливають на динаміку цих відносин. Увагу приділено співвідношенню норм цивільного, господарського та транспортного законодавства, а також питанням безпеки, екологічності та ефективності здійснення перевезень.

У третьому розділі зосереджено увагу на європейському досвіді та удосконаленні правових відносин вантажних перевезень в Україні. У роботі проаналізовано європейські стандарти у сфері транспортних перевезень, питання гармонізації українського законодавства з *acquis* ЄС, упровадження цифрових технологій, телематичних систем моніторингу, електронного документообігу та механізму «єдиного вікна». Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення національної нормативно-правової бази у сфері транспортної діяльності.

Повнота викладу наукових положень. Основні положення та результати дисертаційного дослідження досить повно відображено у шести наукових працях, серед яких три одноосібні статті, опубліковані у фахових юридичних виданнях, та три тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Ознак академічної недоброчесності та плагіату не виявлено.

Результати дисертації можуть бути використані у: правотворчості для вдосконалення законодавства у сфері вантажних перевезень, зокрема через гармонізацію українського транспортного права з правом Європейського Союзу. Особливе значення мають пропозиції щодо імплементації положень міжнародних транспортних конвенцій (COTIF, ADR, RID, ADN) та директив ЄС, спрямованих на забезпечення безпечності, екологічності, цифровізації й прозорості транспортних процесів. У науково-дослідній сфері результати можуть слугувати основою для подальших досліджень у галузі транспортного та адміністративного права, сприяти розвитку доктринальних підходів до правового регулювання вантажних перевезень, удосконаленню системи публічного адміністрування транспортної інфраструктури та інтеграції європейських стандартів у національну правову систему. У навчальному процесі результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при розробці та оновленні навчальних курсів із дисциплін «Адміністративне право та процес», «Транспортне право», «Публічне адміністрування у сфері транспорту». Вони можуть доповнити навчальні програми доктринальними та практичними положеннями щодо правового регулювання вантажних перевезень, забезпечення безпеки транспорту та впровадження європейських підходів до організації перевізної діяльності в Україні.

Попри загальну належну оцінку роботи, можна виділити кілька недоліків:

1. Недостатня увага була приділена розкриттю внутрішньої логічної взаємозалежності між окремими елементами меж правових відносин вантажних перевезень в Україні (с. 38-41). Як наслідок, описано лише

інституційні визначені складові (суб'єкти, об'єкти, просторові, часові й процедурні межі), але не показано, як вони взаємодіють між собою в реальному процесі перевезення. Не простежується аналітичний зв'язок між правовими нормами, практикою їх застосування та міжнародними вимогами до змішаних чи транскордонних перевезень.

2. У підрозділі 2.3 не було належно проаналізовано особливості господарсько-виробничих відносин, що виникають між суб'єктами господарювання у процесі надання транспортних послуг. Розкритий зміст договірних зобов'язань між перевізником і замовником та юридичні наслідки їх порушення потребую роз'яснення.

3. Прослідковується певна надмірна загальність окремих положень щодо визначення суб'єктів правових відносин вантажних перевезень в Україні. На сторінках 73–76 подано опис ролі перевізника, відправника, одержувача та колективних суб'єктів, однак без конкретизації особливостей їх участі у правовідносинах.

4. Дослідження могло б виграти від ширшого залучення міжгалузевих та міждисциплінарних підходів до аналізу правового регулювання вантажних перевезень в Україні. Зокрема, не вагому увагу було приділено нормам митного, податкового, екологічного та фінансового права.

Однак, зазначені зауваження та побажання відображають мою наукову точку зору і не впливають на якість наукового дослідження які здійснено на належному науковому і методичному рівнях.

Загальний висновок:

Дисертаційне дослідження Рябушина Василя Володимировича на тему «Правові відносини у сфері вантажних перевезень в Україні», є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням. Робота містить нові науково обґрунтовані положення, що сприяють розвитку теорії та практики адміністративного права, а також підвищують ефективність публічного адміністрування міграційних процесів.

Вона відповідає спеціальності 081 «Право», а також вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами від 12 липня 2019 року), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень разової спеціалізованої вченої ради (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44). Отже, дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до дисертаційних досліджень, а її автор Рябушин Василь Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
директор Приватної установи
Науково-дослідний інститут
морського і космічного права

Андрій ІВАНИЩУК